

V. POTRATOVOST

V roce 2009 se počet provedených potratů³ po dvou letech opět snížil, a to na 40 528. Mírně nižší byla také úroveň úhrnné celkové i indukované potratovosti – 0,53 potratu resp. 0,33 umělého přerušení těhotenství (UPT) na jednu ženu. Největších změn doznala potratovost v České republice v 1. polovině 90. let 20. století, od roku 2006 je její úroveň víceméně stabilní. Počet potratů spadl za dvacet let na třetinu, úhrnná potratovost se snížila ještě o něco více.

Ve srovnání s předchozím rokem byl roku 2009, po dvou letech mírně vyšších absolutních počtů, opět zaznamenán meziročně nižší počet potratů. Ubylo jich téměř tisíc, když výrazně (o 1,1 tis.) poklesl zejména počet provedených miniinterruptcí (UPT do 8 týdnů těhotenství), ale také ukončení mimoděložního těhotenství (o 150). Těch bylo v roce 2009 celkem provedeno 1 263, nejméně od roku 2001. Ve svém vývoji směrem k vyšším hodnotám však nadále pokračoval počet registrovaných samovolných potratů, v loňském roce šlo o 14 629 událostí. Podíl samovolných potratů na celkovém počtu potratů tak po roční stagnaci opět vzrostl, a to na 36,1 procent. Od roku 2001 se zastoupení samovolných potratů zvýšilo již o jedenáct procentních bodů.

Tab. V.1 Potraty, 2001-2009

	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
Potraty celkem	45 057	42 304	40 023	39 959	40 917	41 446	40 528
v tom: samovolné potraty	11 116	11 660	12 245	13 326	14 102	14 273	14 629
miniinterruptce	26 253	23 325	20 519	19 537	19 201	19 343	18 211
jiné legální UPT	6 275	5 973	5 934	5 815	6 213	6 417	6 425
ostatní	2	58	1	3	0	0	0
ukončení mimoděložního těhotenství	1 411	1 288	1 324	1 278	1 401	1 413	1 263
Podíl samovolných potratů (%)	24,7	27,6	30,6	33,3	34,5	34,4	36,1
Podíl umělých přerušení těhotenství (%)	72,2	69,3	66,1	63,4	62,1	62,2	60,8
z nich ze zdravotních důvodů (%)	18,5	18,4	17,7	18,9	18,8	17,7	18,5

Největší část potratů stále tvoří umělá přerušení těhotenství, avšak jejich dominance se výrazně snižuje. V roce 2009 jejich zastoupení činilo 60,8 procent, zatímco např. ještě roku 2001 bylo 72,2 procent. Absolutně bylo roku 2009 provedeno 24 636 UPT, historicky nejméně v období samostatné ČR (meziročně méně o 1 124). Necelá pětina interruptcí bývá indikována ze zdravotních důvodů, tento podíl od počátku století stagnuje, hodnota 18,5 procent pro rok 2009 do této situace plně zapadá.

Od počátku nového století se stále více diferencuje zastoupení UPT mezi všemi potraty u žen s různým stupněm dokončeného vzdělání, které bylo ještě v 1. polovině 90. let 20. století téměř uniformní. Zatímco podíl interruptcí u žen se základním vzděláním se mezi lety 2001 a 2009 snížil jen velmi málo (o necelé 2 procentní body na 77,6 procent), výrazně kleslo zastoupení interruptcí u žen se středním a nejvíce u žen s vysokoškolským vzděláním. Počínaje rokem 2007 připadá u vysokoškolaček na UPT méně než polovina celkového počtu potratů (48,2 procent v roce 2009). Pozitivní je také vývoj neustále rostoucího podílu žen bez předchozího UPT v anamnéze (62,3 procent v roce 2009 vs. 55,4 procent v roce 2001).

Tab. V.2 Podíl UPT na celkovém počtu potratů podle vzdělání ženy (v %), 2001-2009

Nejvyšší dokončené vzdělání ženy	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
Základní	79,2	80,8	78,6	76,8	77,8	78,4	77,6
Střední odborné	72,0	70,4	69,2	66,5	65,7	65,4	64,1
Úplné střední odborné	75,4	71,7	67,9	64,6	62,4	63,3	62,2
Vysokoškolské	64,9	60,7	53,9	52,6	49,9	47,2	48,2
Nezjištěno	19,1	17,0	18,3	19,4	23,4	31,8	31,3

Ve srovnání s rokem 2008 bylo o rok později méně potratů žen všech kategorií rodinného stavu. Mezi ženami, u kterých byla registrována jakákoli forma potratu, stále převládají vdané (18 297 v roce 2009), avšak jejich váha se v uplynulém období podstatně snížila: 55,3 procent (2001) vs. 45,1 procent (2009). Vlivem měnící se struktury populace podle rodinného stavu se naopak zvyšuje podíl žen při potratu svobodných: 32,3 procent (2001) vs. 41,5 procent (2009). Zastoupení žen žijících v manželství na celkovém počtu potratů je tedy momentálně již jen o necelé čtyři procentní body vyšší než žen svobodných. V rámci samotné kategorie umělých přerušení těhotenství však již roku 2007 převážily ženy svobodné nad vdanými a tento stav trvá. Z celkového počtu UPT v roce 2009 připadlo na vdané ženy 9 873, na svobodné ženy

³ Údaje o potratech poskytuje Českému statistickému úřadu Ústav zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS).

11 271. Rozložení UPT podle rodinného stavu se diferencuje vzhledem k věku žen: u mladších žen převažují svobodné, ve vyšším věku jde spíše o ženy vdané.

Tab. V.3 Potraty podle druhu a rodinného stavu ženy, 2001-2009

Rodinný stav ženy	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
Potraty celkem							
svobodná	14 563	14 662	14 942	15 071	16 022	16 849	16 822
vdaná	24 924	22 233	19 548	19 371	19 428	19 081	18 297
rozvedená	5 030	4 830	4 823	4 744	4 711	4 654	4 539
Umělá přerušení těhotenství							
svobodná	11 016	10 852	10 646	10 552	11 016	11 562	11 271
vdaná	17 130	14 404	11 901	11 042	10 716	10 556	9 873
rozvedená	4 005	3 668	3 469	3 327	3 280	3 184	3 067
Samovolné potraty a ukončení mimoděj. těhot.							
svobodná	3 456	3 791	4 296	4 518	5 006	5 287	5 551
vdaná	7 793	7 794	7 646	8 327	8 712	8 525	8 424
rozvedená	1 025	1 160	1 354	1 417	1 431	1 470	1 472

Pozn.: ÚZIS rozlišuje kromě uvedených v tabulce také rodinný stav ženy vdova, družka a kategorii rodinný stav nezjištěn.

Také z hlediska počtu dětí, který již žena před provedením UPT porodila, se diferencuje struktura v závislosti na rodinném stavu ženy. U vdaných žen tvoří majoritní skupinu ženy, které již mají dvě živě narozené děti (5 099 v roce 2009), a které tak často interrupcí řeší další nechtěné těhotenství, zatímco u žen svobodných se nejčastěji provádí UPT bez předchozího porodu dítěte (6 213). Zastoupení žen s jedním živě narozeným dítětem je dlouhodobě stabilní a zároveň uniformní u obou zmiňovaných kategorií rodinného stavu, a to na úrovni jedné čtvrtiny (2 433 případů u vdaných a 2 830 u svobodných).

Tab. V.4 Umělá přerušení těhotenství podle počtu živě narozených dětí a rodinného stavu ženy, 2001-2009

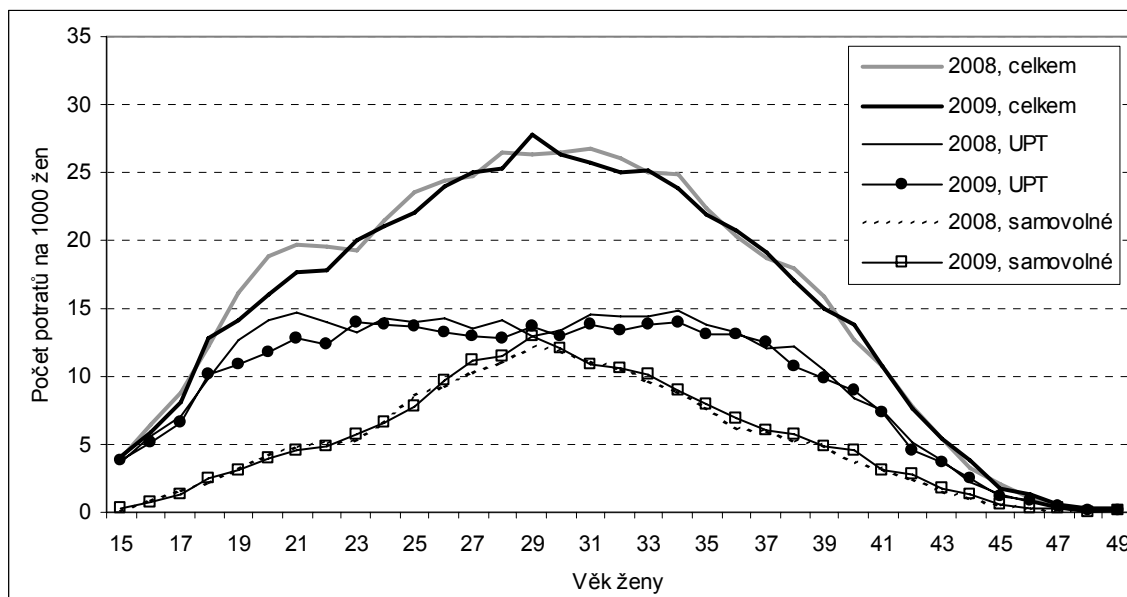
	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
Počet živě narozených dětí ženě							
0	8 065	7 637	7 170	6 939	7 129	7 452	7 110
1	8 323	7 453	6 957	6 436	6 631	6 650	6 326
2	11 988	10 493	9 136	8 745	8 413	8 371	8 244
3+	4 152	3 715	3 190	3 232	3 241	3 287	2 956
Podíl žen při UPT bezdětných (%)	24,8	26,1	27,1	27,4	28,1	28,9	28,9
u vdaných žen	4,6	4,8	5,8	5,8	6,7	7,0	7,1
u svobodných žen	64,4	62,3	59,0	57,8	56,4	56,1	55,1
Podíl žen při UPT s jedním dítětem (%)	25,6	25,4	26,3	25,4	26,1	25,8	25,7
u vdaných žen	25,3	25,2	25,4	24,3	24,9	24,5	24,6
u svobodných žen	23,0	23,0	25,2	25,0	25,7	25,6	25,1
Podíl žen při UPT se dvěma dětmi (%)	36,9	35,8	34,5	34,5	33,1	32,5	33,5
u vdaných žen	53,2	53,3	52,3	52,9	50,7	50,3	51,6
u svobodných žen	8,5	10,0	11,0	11,5	12,1	12,8	14,2

V období samostatnosti ČR se úroveň a rozložení věkově specifických měr potratovosti výrazně změnilo ve směru poklesu celkové úrovně a posunu jejího těžiště do vyššího věku. Rozložení samovolné potratovosti přitom svým vývojem kopírovalo situaci v oblasti plodnosti s tím, že průměrný věk při spontánním potratu byl vždy zhruba o 1-2 roky vyšší než při narození dítěte. V roce 2009 byl registrován samovolný potrat v průměru u ženy ve věku 30,7 let, nejvyšší úroveň samovolné potratovosti je poslední tři roky u žen ve věku 29 let, dosahující hodnoty 12-13 promile. Při zachování měr samovolné potratovosti by na jednu ženu připadlo 0,19 samovolného potratu. Úhrnná míra indukované potratovosti v roce 2009 dosáhla 0,33 UPT na jednu ženu. Umělé přerušení těhotenství podstoupila v průměru žena ve věku 29,7 let. I když se průměrný věk žen meziročně zvýšil, jeho hodnota se v období 2001-2009 měnila jen minimálně.

Tab. V.5 Potratovost, 2001-2009

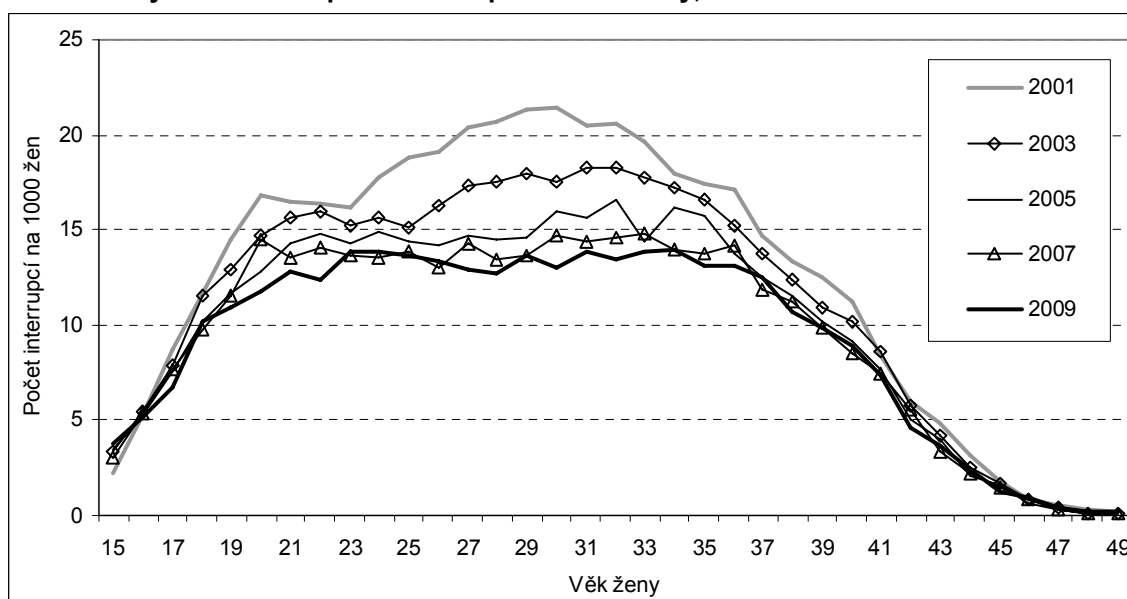
	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
Úhrnná potratovost	0,60	0,56	0,53	0,53	0,54	0,54	0,53
Úhrnná samovolná potratovost	0,14	0,15	0,16	0,17	0,18	0,18	0,19
Úhrnná indukovaná potratovost	0,44	0,39	0,35	0,34	0,34	0,34	0,33
Průměrný věk ženy při potratu	29,6	29,7	29,8	30,0	29,9	29,9	30,1
Průměrný věk ženy při samovolném potratu	29,1	29,7	30,0	30,4	30,4	30,6	30,7
Průměrný věk ženy při UPT	29,7	29,7	29,6	29,7	29,6	29,5	29,7

Obr. V.1 Míry potratovosti podle věku ženy a druhu potratu, 2008-2009

Míry indukované potratovosti se prudce snížily během 90. let 20. století, přičemž křivka měř ztratila svůj tvar křivky s jedním výrazným vrcholem (dosahujícím až k 80 promile). Od počátku 21. století se počet interrupcí připadající na 1 000 žen daného věku dále snižoval, i když již ne tak dramaticky jako v poslední dekádě minulého století, a dnes se i ve svých nejvyšších hodnotách udržuje pod hladinou 15 promile. V širokém věkovém intervalu 23 až 35 let je úroveň indukované potratovosti v podstatě totožná (13-14 promile). Mezi roky 2008 a 2009 došlo k výraznější meziroční změně pouze u žen ve věku 19 až 22 let, jejichž míry indukované potratovosti se snížily o více než 10 procent.

Obr. V.2 Míry indukované potratovosti podle věku ženy, 2001-2009

Míry indukované potratovosti byly v 1. polovině 90. let 20. století v celém věkovém spektru vyšší u vdaných žen než u svobodných. Na počátku 21. století tento vztah platil bez výhrad již jen u mladších, u žen zhruba do 30 let věku. Postupem let se míry indukované potratovosti svobodných a vdaných žen (nad 25 let věku) dále sblížovaly, přičemž úroveň potratovosti klesala jak u vdaných, tak u svobodných žen. V roce 2009 byly rozdíly v mírách indukované potratovosti mezi ženami těchto rodinných stavů v některých věcích (zvláště 29-35 let) minimální.

Tab. V.6 Míry indukované potratovosti podle věku a rodinného stavu ženy (na 1 000 žen), 2001-2009

Věk	Celkem			Svobodné			Vdané		
	2001	2005	2009	2001	2005	2009	2001	2005	2009
20	16,8	12,8	11,8	15,7	12,3	11,1	31,1	24,6	39,4
21	16,5	14,3	12,8	15,1	13,3	11,7	25,2	23,8	31,4
22	16,4	14,8	12,4	14,8	13,8	11,1	21,8	21,4	24,5
23	16,1	14,3	13,9	14,5	13,2	12,3	18,8	18,7	22,9
24	17,7	14,9	13,8	15,1	13,0	12,6	20,7	18,9	17,6
25	18,8	14,4	13,6	16,8	12,8	12,0	19,4	15,8	17,0
26	19,1	14,2	13,3	16,5	12,7	12,5	19,3	14,6	13,2
27	20,3	14,7	12,9	19,0	13,3	11,6	19,5	14,4	13,6
28	20,7	14,5	12,8	19,0	12,9	11,7	19,8	14,1	12,7
29	21,3	14,6	13,7	19,4	13,2	13,2	20,0	13,7	12,8
30	21,5	16,0	13,0	19,8	15,5	11,8	19,8	14,8	12,2
31	20,4	15,6	13,9	21,0	14,0	14,0	18,9	14,7	12,6
32	20,6	16,6	13,4	17,4	15,5	12,5	19,7	15,2	12,6
33	19,6	14,4	13,9	15,9	14,2	13,4	19,0	13,3	12,3
34	17,9	16,2	14,0	18,1	14,3	12,7	16,3	15,0	12,7
35	17,5	15,8	13,2	13,4	14,1	13,4	16,6	14,3	11,9
36	17,1	13,7	13,2	15,5	11,3	14,0	16,1	13,0	11,6
37	14,7	12,5	12,5	11,3	11,0	11,6	14,0	11,2	11,6
38	13,3	11,5	10,7	11,4	8,1	11,9	13,0	10,6	9,5
39	12,5	10,2	9,9	9,5	9,8	12,6	12,0	9,3	8,5
40	11,2	9,1	8,9	9,1	9,6	9,5	11,0	8,9	7,6

Z celkového počtu 40,5 tis. potratů připadlo v roce 2009 na cizí státní občanky 3 020, tj. 7,5 procent všech potratů, v rámci UPT pak 2 268 událostí, resp. 9,2 procent. Jde o čísla mírně nižší než v roce předcházejícím. Na rozdíl od žen s českým státním občanstvím převládají mezi cizinkami ženy vdané i ve skupině umělých přerušeni těhotenství. Z hlediska počtu živě narozených dětí byly v roce 2009 nejčtenější potraty cizinek, které již porodily jedno dítě. Relativně více než Češky podstupují cizinky UPT opakovaně – podíl prvních UPT činil v roce 2009 u cizinek 58,2 procent, zatímco u žen státního občanství ČR 62,7 procent.

Tab. V.7 Potraty žen s cizím státním občanstvím, 2009

Rodinný stav ženy	Potraty	UPT	Počet živě narozených dětí	Potraty	UPT
Svobodná	1 018	800	0	988	655
Vdaná	1 681	1 246	1	1 007	748
Rozvedená	190	136	2	813	689
Celkem	3 020	2 268	3+	212	176

Pozn.: ÚZIS údaj o státním občanství ženy kategorizuje pouze do skupin: ČR, jiné v rámci EU, mimo EU.